መጅልስ ኣምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትርየ

18ይ ክፈል

እብ ዶ/ር ኣሕመድ ሐሰን ድሕሊ

ተርጀመት፡ መሐመድ እድሪስ መሐመድ

ኣቶብየ ወኬንየ፡ “ሕኩመት ሶማል እግል ኣቅሊም ኦጋዴን (ኣቶብየ ወኣቅሊም ቅብለት ሕዱድ (ኬንየ) ጠሊቡ፡ ፍንጌ ድወል ኣፍሪቀ ናይ ሕዱድ መሻክል ለከልቅ ወምስለ ዲብ ጁላይ 1964 ዲብ ኣልቃህረ ለገብአ ሙእተመር ውሕደት ኣፍሪቀ ለሓለፈዩ “ምን እስትዕማር ለትወረሰ ሕዱድ ኣፍሪቀ እግል ልተምተም ኣለቡ” ለልብል ቀራር ዕልብ 16 ለልጻረር ቱ” ዲብ ልብለ፡ ዲብ መነዘመት ውሕደት ኣፍሪቀ ድድ ሶማል ዲብ ክልኢቱ ስያስያይ ሐርብ ሀረሰየ። እምበል እሊ ኣቶብየ ወኬንየ፡ ሶማል ዲብ ክልኢቱ ኣቃሊም ‘እግል ሙሰልሒን ወኢመሰልሒን ትስዴ” ዲብ ልብለ ሸክየ ዐለየ። ምን መቃዲሾ እግለ መጽኣን ፈርሀት እግል ጋብሆት ህዬ ዲብ ሰነት 1964 ናይ ሕበር ዐክሰርያይ እትፋቅ ፈርመየ። መስኩበት ሶማል እግል ሐምረጎትመ እብ ክለ ሒለተን ሸቅየ ዐለየ። ሕድ ዲብ በድሎ ለመጽኣው ኣንዝመት ሶማል እብ ጀሀቶም፡ ኣሲሪክ ሕልም ሶማል ዐባይ እንዴ ገብአው እግለ በደ ኣቃሊም ሶማል እግል ብልሰት እት ልብሎ ኣርዛቅ ድወሎም ኣስረተው።

ክምሰል ፍገሪቱ ህዬ ምስል ኣቶብየ ዲብ ሰለ ሕሩባት 1964 ወ1967 ወ1977 ኣተው። ሄራር በነ ሶማል ክሉ ዐዋምል እንዴ ኢለኣተምም ዲብ ሰማንያታት ሙሰልሒን መትቃውመት እግል ለሐውጸ ኣተብደው። ገሌ ምኖም እግል ስምየት፡ ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል (እስሓቅ) ዲብ ቅብለት 1981፡ ዲሞቅራጥያይት ጀብሀት መንገፎ ሶማል (ማጅርቲን) ዲብ ቅብለት ምፍጋር ጸሓይ 1981፡ ሙእተመር መውሐድ ሶማል (ሃውዬ) ዲብ ምግብ፡ ዲሞቅራጥያይት ሐረከት ሶማል (ርሓናወ) ዲብ ግብለት 1989፡ ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል (ኡጋዴን) ዲብ ግብለት ምፍጋር ጸሓይ 1989 ብእቶም። ንዛም ጀነራል መሐመድ ሰያድ ባሬ እግለ “እግል ኣድሕኑ እቀድር” ለቤለዩ እግል

መንገፎ (ለመጽእ ኢፋሉታይት ፍገሪት እንዴ ኢጌምም) ዲብ ኣፕሪል 1988 ምስል ኮሎኔል መንግስቱ ሀይለማርያም እትፋቅየት ፈርመ። እብ አሳስለ ወደየ እትፋቅየት ህዬ እብ ሰበት አቅሊም ኡጋዴን ለአቀርቡ ለዐለ ጠለብ አዝመ ምኑ። ክምሰለ ልትአመር ዲብ ሰነት 1963 ርኢስ ሶማል ዐብደልረሽድ ሻርማኪ፡ ርኢስ ኬንየ ጆሞ ኬንያተ ወርኢስ ዛንብየ ከነት ካውንደ ዲብ አሩሽ (ታንዛንየ) ዲበ ወደዉ እጅትመዕመ፡ ሶማል እግለ ምስለን ለልትሓደድ አቅሊም (ቅብለታይ ሕዱድ) እንዴ ኢትሰአል እቡ አተፈቀት እቱ። ርኢስ ስያድ ባሬ ዲብ ሰነት 1988 ለነስአየ በዳሪት፡ ክምሰለ ልታከዩ ለዐለ እግል ሰልጠቱ ይአተረደየ። እብ ቃብል እሊ ሐቆ 18ይ ክፌል ገሌ አውረሐት እግል ንዛሙ አስክለ ትኬለመ ቴለል ሸመዩ። ለዲብለ ወክድ ለሀይ ዲብ ጄሽ ሶማል አሳስ ድቁብ ለዐለ እሎም ውላድ ኡጋዴን፡ ዲብ ግብለት ምፍጋር ጸሓይ (ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል" ለትሰሜት መቃወመት አትበገሰው። ግረ እሊ ንዛም ስያድ ባሬ አስክ መበረቱ ተሀርበበ። እለ ሐረከት እለ ቀቢለት እንዴ መርሐት እግል ጀነራል ስያድ ባሬ ምን አባያም ሐዉ እግል አድሐኖት ምንመ ተሐረከት ናይ አተላላይ ዐዋምል እግለ አለቡ ንዛም እግል አንገፎት ላኪን ለልትቀደር ዮአለ።

ፈሸል ንዛም፡ ኢረኪብ በደለ፡ በደ ደውለት

ንዛም ርኢስ ስያድ ባሬ ዲብ ዮም 26 ጃንዋሪ 1991 እንዴ ኢወድቅ፡ ቀደም ክልኦት ወሬሕ ሰለስ አግደ ተናዚም ሶማል፡ ሐቆ ከም ሓይል ማይል ዲብ ዮም 24 ኖቨምበር 1990 ዲብ እትፋቅየት በጽሐው። ለእተ ወክድ ለሀይ ለትዋፌቀ ተናዚም "ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል" ዲብ ቅብለት፡ "ሙእተመር መውሐው ሶማል" ዲብ ምግብ፡ "ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል" ዲብ ግብለት ቶም። እብ አሳስለ እትፋቅየት ህዬ መዳይን ምግብ ዲብ እዴ "ሙእተመር መውሐድ ሶማል" መዳይን ግብለት፡ ዲብ እዴ "ሐረከት ምሐርበት ሶማል" መዳይን ቅብለት ህዬ ዲብ እዴ "ወጠኒያይት ሐረከት ሶማ" እግል ለአውድቀን ለለአቀድር እስትራተጅየት ዐስከርየት ኤተነው። በክት እኩይ እንዴ ገብአ ህዬ ለሰለስ ተናዚም እግል ንዛም ስያድ ባሬ ምንመ አውደቀው፡ አሳስ ወጠኒያይ ዲሞቅራጥያይ በደለ እግል ልክለቆ ላኪን ኢቀድረው። ሸዐብ ሶማል ክምሰል ክሎም ገባይል እዲነ ክእነ ላቱ ናይ በደ በክት እግል ልሳድፉ ወጅብ ምንመ ይዐለ፡ ዲብ ክሉ መጃላት ዲብ ተማስ ሐርብ ኖስኖስ እግል ልትሸመም በደ ወደማር እግል ልትከለቡ ትቀሰበ።

አማንቱ ምሽክለት ሶማል እበ ከስስ እግል ሐቴ ጀሀት መስኡልየት እግል ተአርፌዕ ጌገ ምንማቱ፡ ሙእተመር መውሐድ ሶማል እግለ ሰብ ሽርከቱ ላቶም ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል ወሐረከት ምሔርበት ሶማል እንዴ ኢለአሻርክ ናይ በይኑ ምስዳር እንዴ ነስአ፡ ዲብ ዮም 26 ጃንዋሪ 1991 ሕኩመት እንዴ ከወነ፡ ናይለ ፈሸል ለዐቤት መስኡልየት ለረፌዕ ቱ። ዎሮ ምን እሊ ቀራር እሊ ለሰበበየ መብቅያይት ፍገሪት ህዬ ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል፡ ለምን እስትዕማር

ብሪጣንየ "ሶማሊ ላንድ" ለአስተብደ ታሪካይ አስባብ እንዱ ትነፊዐ ዲብ ዮም 18 ኦጎስት 1991 ሕርየት ቅብለት ሶኣል አወጀቱ ቱ። ምነ ወክድ ለሀይ እንዴ አስተብደየ ህዬ ዲብ 19 አቃሊም ሶማል፡ ዲብ ቀቢለት ወፈሬዕ ሽዑር ለተአሰሰ ሲያሲያይ ወዐስከርያይ ተናዚም ወአሕዛብ ምን መትባዘሕ ኢበጥረ። ለበአስ ምን ፍንጌሀ አርበዕ ዐባዪ ዲብ ቀባይል ለአተንከበ ተናዚም በህለት ዳሮድ ኢስሓቅ፡ ሃውየ ወርሓነ እንዴ ተዐደ፡ ዲብ ቤት አብ ወቀቢለት ትከረ። ለሀደፍ ሀለዮት ቀቢለት እግል አደቀቦት እንዴ ኢገብእ፡ መናቢት ሐርብ ወሰልጠት ዲብ ከርስ ቀቢለት ወዓይለት እንዴ ተሐበዐው ናይ ሰልጠት ሸውሀቶም ወናብ ብሕተ ዐሸሞም ወመሳልሖም እግል አርወዮት ወዱዉ ዐለው። እሊ ቴለል እሊ ህዬ እግል ክሎም ሶማልዪን ቅዋት ዲብ ዎሮ ወጠኒያይ በርናምጅ እግል ከምከሞት ዲበ ኢልትቀደር እተ ደረጀት አብጸሐ። እግል እሊ ለተአክድ እግልነ ሳብተት መሰል ህዬ፡ ሐቆ ወዲቅ ንዛም ጀነራል ስያድ ባሬ፡ ዲብ ክሉ ረአሱ ዲብ ቀባይል ለተአሰሰ ተናዚም ክምሰል ከረ " ወጠኒያይ ገለድ ሶማል" ዒሰ፡ "ዲሞቅራጥያይ ገለድ ሶማል" ገዳርበርሲ፡ "መውሐድ ሕዝብ ሶማ" መርሰንገሌ ደልባሃንቲ..... ወለመስሉ ለልትበሀል ተናዚም፡ ምን ሰልጠት ወአርዛቅለ ደውለት እግል ልጋምዑወን ተአሰሰየ። ሐቆ እሊ ህዬ ተእሲስ ውሕደተ ለተአከደት ሶማል ለለትሐዙ ናይ መንጠቀት ወእድንየ ቅዋት እግለ ሰድዎም ገለ እግል ሕርየት ወሰር ገሌ ህዬ እግል ሕክም ዛቲ ለጠልቦ እንፉሳልዪን ሐረካት ትባዘሐው።

ዛህረት እንፉሳልዪን ቀባይል ወናይ መንጠቀት ሕኩማት ዲብ ሶማል

ክምሰለ አሰል ለእምቤሉ፡ ዛህረት እንፍሳልዪን ወቀበልዪን ድወል ወሕኩማት ዲብ ሶማል አስባብ ብዙሕ ቡ። እብ ሐጪሩ ዲብ እሊ እግል ልትሀደግ ለቡ፡ ጀነራል መሐመድ ሰያድ ባሬ ዲብ ዮም 21 ኦክቶበር 1969 እንቅላብ ዐስከሪ ወዴ ዲብ ህለ፡ ወጠኒያይ እንዴ ገብኣቱ ለሸ'በ። እንዴ ጸንሐ ህዬ እሽትራክየት እንዴ ተበዐ ዲብ ስያስያይ፡ እቅትሳድያይ፡ መሕበራይ ወናይ ዓዳት መጃላት ዐውቴ ዐባይ እግል ልሰርግል ቀድረ። ምናተ ዲብ ደነግብ ዕምሩ ቀበልያይ ጽጌዕ እንዴ ጸብጠ ዲብ ናይ ቅብለት መዳይን፡ ዲብ ሀርጌሰ ወብዕዳት ዐስከርያይ ፌራሮታት ወዘብጥ ጥያራት ሀረሰ። ለነስአየ ምስዳር ዲብ ደሚር መጅተመዕ ሶማል ለተሐባለከ ቀበልያይ ተክዊኑ ሽንርብ እኪት ከልቀ። አሰልፍ ናይ ደንጎበ ዕምሩ ሰበት ዐለ ህዬ፡ መብዝሑ ሸዐብ ሶማል ድድ ተዐንደቀ። ዐስከርያይት ሕኩመት አቶብየ (ደርግ) እብ እሽትራክየት ኮሎኔል መንግስቱ ሀይለማርያም እግለ ዲብ ታሪክ ሶማል መብቅያይ ላቱ አዋይን እንዴ አንተሀዘ፡ እግል ጀነራል ስያድ ባሬ ለልትቃወሞ ጀሃት ሶማል እግል ልስዴ አስተብደ። ሐቆ ወዲቅ ደርግ ወምጽአት ርኢስ ወዘረእ መለስ ዜናዊ ለትትመረሕ ፌደራልየት ሕኩመት ዲብ አዲስ አበባመ፡ ዲብ መባጥር አቶብየ ዲብ ቀድየት ሶማል ተቅዩር ኢትረአ። ዝያደት አቶብየ ዲብ ተማስ ሶማል እንዴ አቴት ዝያደት መሻክል ከልቀት። ሶማል እት ሐበት ክል አካን እንዴ ትፈንጠረት ዲብ ሕንከቶታት ድወለ እግል ትትጋመዕ ጀላብ ዲብ ዮም 24 ዲሰምበር 2006 ዐስከርያይ ወራር

ዲብ ሶማል ወዴት። እሊ ህዬ "ስያሰት አቶብየ ዲብ ሶማል" ዲበ ልብል አርእስ ክምሰል በጽሐነ ዝያደት ተሕሊል እግል ነሀብ እቱ ቱ።

እብ አሳስ እሊ አሰልፍ ለትበሀለት ከልፍየት፡ ዲብ ሜዳን ሶማል፡ ዲብ ቀበት ወክድ ሐጪር ገሌ እግል ሕርየት ወሰርመ እግል ሕክም ዛቲ ዲብ ዳእረት ንዛም ፌደራሊ ለጠልቦ ስስ ናይ ስያሰት መሕበራይ ወእቅትሳድያይ ሐሽምት ትፋረው። ህቶም ህዬ፦

1. ምድር ሶማል (ሶማል ላንድ) ሕኩመት ብሪጣንየ ዲብ ዮም 26 ጁን 1960 ምነ ምን እንክር ቅብለት ዲብለ ወክድ ለህይ ሶማሊ ላንድ አው ሶማል ብሪጣንየ እንዴ ትበሀለ ልትአመር ለዐለ ፈግረ። ለሽዐብ ህዬ እብ ሕር ምራዱ ምስለ ዲብ እንክር ግብለትለ ደውለት - እስትዕማር ኢጣልየ፡ እት ዮም ቅ ጁልያይ 1960 ክምሰል ፈግረ ለዐለ ሽዐብ ሶማል ተሓበረ። ክልኢቶም ህዬ እግለ እብ ሐርብ ኖስኖስ ለፈርሰት ጀምሁርየት ሶማል ከወነው። ዲብ ዮም 18 ማዮ 1991 እንክር ቅብለት ሶማል ናይ በይን ምስዳር እንዴ ነስአት ሕርየተ አወጀት። ለናይ በዲር ብሪጣንያይ እስትዕማር ለዐለ ምድር ሶልማ (ስማል ላንድ) እንዴ አቅበለ ህዬ ናይ ኖሰ ሕኩመት ፓርላመ ወጄሽ አሰሰት። እግለ 3 ዕቁዳት ለአተላለ ታሪኩ በህለት ውሕደት ምስል እንክር ግብለት እንዴ አትመመ ህዬ ናይ ኖሰ ደርሀም፡ መንዴረት፡ ወረቀት ጅንስየት ወጀዋዝ ወለምስሉ አፍገረት። ስያስያይት ቅያደት ቅብለት ክእነ ላተ ምስዳር እግል ትንሰእ ለቀሰበየ ዐዋምል ብዙሕ ህለ። ገሌ ምኑ

ቀዳማይ፦ ስካን ቅብለታይት መንጠቀት ዲብ ሰልፍ መርሐለት ውሕደት ምስል ግብለታይት መንጠቀት እንዴ ትወሐደት፡ ዲብ ሰልጠት ወአርዛቅ ገርዘ ይዐለ እሎም። ክልመቶምመ ትትሰመዕ ይዐለት።

ካልኣይ፦ "ወጠኒያይ ሙእተመር መውሐድ" ሃውዬ፡ ድድ ንዛም ርኢስ ስያድ ባሬ ወሰብ ሽርከቱ ለዐለው ሐረካት ወጠኒ ሶማልዲብ ቅብለት ወጠኒያይት ሐረከት ሶማል ዲብ ግብለት እንዴ ኢልሰአሎ ናይ በይን ምስዳር እንዴ ነስአው፡ ዲብ ዮም 26 ጃንዋሪ 1991 ዲብ መቃዲአ ናይ ዶሉ ሕኩመት አሰሰ። ለፍንጌ ሰልሲቱ ተናዚም ዲብ ዮም 24 ጃንዋሪ 1990 ለትፈረመት እትፋቅየት ህዬ አፍረሰው። ክምሰለ ልትአመር ብዝሓት ድወል እብ አውለውየት ህዬ አቶብየ፡ ለዲብ ቅብለት ለትነሰአት ምስዳር ናይ እንፍሳል በዳሪት ክምሰል ተአወጀት ሽርሐተን ሽርሐየ። ክምሰልሁ ለወደየ እቡ ሰበብ፡ እግል ሽዐብ ቅብለት ሰበት ፈተየ፡ እግል ስካን ግብለት ህዬ ሰበት አበየ እንዴ ኢገብእ፡ ለበዳሪት እግለ ውሕደት ሶማል እግል አፍረሶት ለአመመት እስትራተጅየት ሰበት ትከድም ቱ። አንዝመት አቶብየ ውሕደተ ለተአከደት መስኩበት ለትመደደት እተ ድቅብት ሶማል፡ እግል ወጠንያይ አምኖም ወናይ መንጠቀት ዶሮም ክምሰል ብቆት ቶም ልርእወ ለዐለው። ክምሰለ ልትአመር ዲብ እሊ ክፋል እሊ ለነብረ ቀባይል ኢስሓቅ፡ ሐበር ወአወል ሐበር ጀዓሎ ወለመስሉ፡ ድድለ ቀባይል ዳርድ

ወርሰንገለ፡ ደልባሃንቲ፡ ቀቢለት ደሮ (ዒሰ) ነናይ ኖሶም አሕዛብ ክምሰልሁመ ድዶም እብ ናይ ከርስ ቀበልያይ አከይ መቅርሕ ለልትዐዘበ ብዕድ ቀባይል ኢስሓቅ አከይ መቅርሕ ህለ እሎም።

መንጠቀት ምድር ሶማል (ሶማል ላንድ) ምስለ መደምራይ ሐርብ ገብእ እቱ ለዐለ እንክር ግብለት እት ልትመጣወር አምን፡ ሰላም ወመስኩበት ለትመደደ እቱ ቱ ለዐለ። ምናተ ቀደም ክልኦት ዕቁዳት ሕርየቱ ምንመ አወጀ፡ እብለገብአት ትግበእ ደውለት ናይ መንጠቀት፡ ቃረት ወእዲነ እዕትራፍ ኢረክበት። ምናተ ምስል ጅቡቲ፡ ኬንየ፡ ጋነ፡ ግብለት አፍሪቀ፡ ቤልጂም፡ ፈረንሰ፡ ብሪጣንየ፡ እተሓድ አፍሪቀ ወእትሓድ አሮበ፡ ስያስያይት ዕላቀት ምን አትጋያስ ኢበጥረት። እግል ርኢስ ምድር ሶማል ክምሰል ሜርሓይ ስያደት ለበ ደውለት ለትትከበት አቶብየ ሌጣ ተ። እሊ ህዬ አስባብ ብዙሕ ህለ እሉ።86